

Носовець О.І., Волощук Л.О.

Одеський національний політехнічний університет, Україна

Аспекти термінологічного означення інновацій як основи інноваційної діяльності

Вже давно стало зрозумілим, що запорукою успішного розвитку, позначеного до того ж швидкими темпами, стало застосування інноваційних технологій в першу чергу у масовому виробництві з причини здійснюваними його підприємствами, виступаючими основними наповнювачами бюджетів.

В умовах ринкової економіки функціонування і розвиток підприємств значною мірою обумовлені ефективною роботою їхнього інноваційного механізму, а також ефективністю реалізованих нововведень. У сучасний період швидкого розвитку продуктивних сил інновації є головною рушійною силою динамічного розвитку суспільного виробництва. Такі поняття, як «інновації», «інноваційні процеси», «інноваційні зміни», міцно закріпилися в поточній лексиці підприємців як новаторів, які практично реалізують основні прогресивні зміни в економіці через її реформування [1].

Успішність будь-якого розвитку, зокрема інноваційного, що знаходить свій прояв в результативності, залежить від правильно підбраного аналітичного інструментарію, направлено на досягнення поставлених цілей та отримання очікуваних результатів його застосуванням.

Дослідження сутності, чинників і складових інноваційного розвитку підприємства свідчать, що як об'єкт управління він є багатовимірною та складною категорією [2]. Це обумовлює труднощі формування інформаційно-аналітичного забезпечення управління процесами інноваційного розвитку на вітчизняних підприємствах [3]. З огляду на ґрунтування інноваційного розвитку на впровадженні інновацій, залишається невирішеною проблема розпливчатого з орієнтуванням на окремі аспекти наукової та інноваційної

діяльностей визначення критеріїв віднесення планованих та проведених змін до інноваційних.

Питаннями визначення понятійного апарату досліджуваного терміну займалися вітчизняні та світові провідні вчені, серед яких: Й. Шумпетера, Х. Хершген, В. Кінгстон, Л.Е. Мінделі, Д.М. Гвішіані, Р.А. Фатхутдінов, Н.М. Шабанова, П.Н. Завлін, Д.В. Соколов, О.О. Лапко, В.С. Савчук, І.П. Продіус та інші, однак завдяки ємності даного поняття питання його достовірного актуального, враховуючи всі аспекти змістовного обсягу, представлення залишаються надалі великим «полем» для досліджень.

Здійснення будь-якої діяльності відбувається через визначення її елементів та їх структурного розмежування, формування механізмів взаємодії та забезпечення справного функціонування системи для досягнення певних результатів, в якому першочерговим завданням є інтерпретація основоположних понять такої діяльності. Основою будь-якої діяльності, що визначається як інноваційна, є економічна категорія «інновація».

Як відомо, Законом України «Про інноваційну діяльність» [4] інноваціями є новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Проте будь-яку наукову базу формують на основі наукових досліджень, викладок в поєднанні з прикладними аспектами теоретичних знань та підведенням їх до існуючих реалій кожного окремого учасника міжнародного права, яким являються держави.

Вперше поняття «інновація» в науковому контексті було введено у вжиток в 1911 р. Це зробив американський учений австрійського походження Йозеф Шумпетер у своїй роботі «Теорія економічного розвитку». Він позначив інновацію поняттям «здійснення нових комбінацій», при цьому розглядає її насамперед як використання вже наявних ресурсів і благ [5].

Він вважав, що основним механізмом розвитку економіки є конкуренція, заснована на інноваціях, яка призводить до «творчого руйнування» вже сформованих галузей і ринків, а також творчість людини, новатора-підприємця, здатного втілити нові ідеї в ефективні економічні рішення [6].

Багатоаспектність та складність досліджуваної категорії проявляється у великій кількості підходів до її визначення, порівняння яких дасть можливість більш глибокого розуміння суті та призначення інновацій.

На думку автора-першопрохідника, це поняття охоплює наступні п'ять випадків:

- виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам, блага або створення нової якості того чи іншого блага;
- впровадження нового, тобто даній галузі промисловості ще практично невідомого, методу (способу) виробництва, в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття і який може полягати також у новому способі комерційного використання відповідного товару;
- освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку, на якому до цих пір дана галузь промисловості цієї країни ще не була представлена, незалежно від того, існував цей ринок насамперед чи ні;
- отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів, рівним чином незалежно від того, існувало це джерело перш, або просто не бралось до уваги, або вважалось недоступним, або його ще тільки мали створити;
- проведення відповідної реорганізації, наприклад забезпечення монопольного становища (за допомогою створення тресту) або підрив монопольного становища іншого підприємства [5].

За результатами проведеного аналізу стає очевидним, що жодне визначення не є повним відображенням сутності одного з підходів або напрямків в рамках одного з підходів, що представляють собою дефініції поняття «інновація». При наданні визначень у відповідності до вибраних підходів виділилася чітка розбіжність – можливість варіативності охоплення напрямків такого ємного поняття як «інновації», що знаходиться в залежності

від суворості фіксації критеріїв віднесення того чи іншого змістовного аспекту. У випадку з розмежуванням досліджуваного поняття за Й. Шумпетером найбільш часто зустрічається комбінація трактування інновації як нового закінченого продукту та як засобу виробництва (М. Додгоон, Б. Санто, Г.І. Калитич, Ю.П. Морозов, Д.В. Соколов, А.Б. Титов, Н.М. Шабанова), другою – як розширення ринків збуту та як проведення відповідної реорганізації як у внутрішньому, так і у зовнішньому, у відносному ступені контрольованому підприємством, середовищі (Р. Смітс, В. Трика, М.І. Лапін). Більш рідко зустрічається поєднання першої комбінації з третім аспектом – інновації як реорганізації. Прихильниками багатогранності – останньої комбінації – інновацій є Ф. Янсен, В.Ф. Золотарьов, В.О. Іванов, Н.І. Чухрай. Сам же Й Шумпетер був прихильником охоплення широкого «поля» означень. Провівши вивчення досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, нових поглядів та тих, що стали класикою, з питань визначення понятійного апарату категорії «інновація», можна визначити декілька напрямків наукової думки щодо їх сутності та знайти кожному з цих напрямків відбиваючі їх сутність вже зроблені визначення, навівши результати у вигляді табл. 1.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика понятійного апарату категорії «інновація» у відповідності понятійних означень підходам до його визначення

№ п/п	Сутність підходу	Усталене визначення поняття
1	2	3
1.	Інновації як відкриття, новація, що представляє собою принципово новий продукт або базу для вдосконалення вже існуючого науково – прикладного результату діяльності людини чи організованої групи людей, на стадії фінансового забезпечення апробації (набуття приставки «ін-») з припущенням стосовно або фіксацією кінцевого результату.	О.В. Гугелев [7] вказує, що інновація є цільовою зміною, що проводиться суб'єктом управління в складній системі та спрямовується на вдосконалення або приведення у відповідність дерева функцій змінному дереву цілей (вирішення конфлікту).
2.	Інновації як процес розробки, дослідження, доведення до кінцевого результату ідеї, винаходу з можливістю її подальшого використання, що втілює у собі передуючий комерційному творчий процес.	П.Н. Завлін, А.К. Казанцев, Л.Е. Мінделі [8] у своїх працях дійшли висновку, що інновація – це застосування у тій або іншій сфері суспільства результатів інтелектуальної (науково-технічної)

Продовження табл. 1

1	2	3
		діяльності, спрямованих на удосконалення самого процесу діяльності або його результатів.
3.	Інновації як процес реалізації у підприємницькій практиці новацій з метою отримання комерційного ефекту шляхом вирішення за їх допомогою існуючих проблем, надання їм споживчих цінностей та стимулювання попиту з паралельним забезпеченням досягнення суспільно корисних змін та формування якісно нових формацій в культурі споживання.	Ф. Ніксон [9] стверджує, що інновація – це сукупність технічних, виробничих і комерційних засобів, які приводять до появи на ринку нових промислових процесів й устаткування.
4.	Інновації як цільові комплексні зміни, направлені на появу або вдосконалення застосовуваних до нині товарів, засобів виробництва, організаційного забезпечення процесу та просування його результатів, або орієнтовані виключно на мережу розповсюдження і надходження у відання кінцевого споживача.	Х. Нойбауер [10] визначив інновації як всі зміни, які вперше знайшли застосування на підприємстві й приносять йому конкретну економічну або соціальну користь.
5.	Інновації як набуття або збільшення інтелектуальної складової в частині нематеріальних активів проваджуваної діяльності з метою не тільки підвищення якості пропонованого продукту та/або розширення асортиментної (номенклатурної) групи, а й можливості розширення спектру надаваних послуг шляхом продажу та/або надання в оренду прав на використання таких розробок	Й.А. Шумпетер [11] в свою чергу подав інновації в якості нової науково – організаційної комбінації виробничих факторів, мотивованої підприємницьким духом.

Рідко зустрічається термінологічне пояснення досліджуваного поняття, повністю відповідаюче суті одного з підходів до його подання, таких як визначення засновника теорії інноваційного розвитку, що знаходиться в рамках другого підходу, дане Х. Нойбауером – третього, Ф. Ніксоном – четвертого. При чому визначення О.В. Гугелева та П.Н Завліна відповідають здебільшого зустрічній специфіці інтерпретації поняття «інновація» з вираженням її в охопленні сутності декількох напрямів наукової думки, сформовані в процесі даного дослідження з яких не стали виключенням, та відносяться до поєднання першого з четвертим та першого з п'ятим заданих напрямів відповідно, з чого можна зробити висновок про прирівнювання нововведення, призначеного до принесення економічних вигод та суспільної користі через його комерціалізацію, до принципово нової формації чого-

небудь в першу чергу з подальшим накладенням аспектів даного поняття в залежності від площини вимірювання та застосування.

Оскільки, незважаючи на велику наукову базу з дослідження інновації та виниклої у зв'язку з нею сферою, для практичного застосування готових розробок нових товарів та процесів як в підприємницькому, так і в державному секторі для суб'єктів господарювання кожної країни залишаються визначені законом понятійні межі, орієнтиром для підприємців являються законодавчі норми, які в свою чергу полишають відкритими питання відповідності науковій складові та міжнародному законодавству з регулювання інноваційної діяльності.

Література:

1. Крикуненко Д.О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах [Електронний ресурс] / Д.О. Крикуненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. I. – С. 45-49. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/23839/1/mmi2011_4_1_45_49.pdf
2. Волощук Л. О. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства : монографія / Л.О. Волощук, В. В. Кірсанова, С. В. Філіппова. – Одеса : ОНПУ, 2014. – 180 с.
3. Волощук Л. О. Принципові засади формування системи індикаторів інноваційного розвитку промислового підприємства [Електронний ресурс] / Л.О. Волощук // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12 – С. 163-168. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_12_22
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 4.07.2002 р., зі змінами та доповненнями.
5. Яголковский С.Р. Психология инноваций. Подходы к определению инноваций: монография [Електронний ресурс] / С.Р. Яголковский. – Х.: Москва: КНИИАП, 2010 р. – 264 с. – Режим доступу: <https://www.hse.ru/data/2010/05/13/1217328104/Яголковский%20С.Р..pdf>

6. Шумпетер, Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. Эксмо, 2007, с. 132-133.
7. Гугелев А.В. Мотивация к высокоэффективному и качественному труду / А.В. Гугелев // Система обеспечения качества продукции: трудовая теория потребительской стоимости. – М.: Изд-во стандартов, 1993. – С. 196.
8. Завлин П.Н. Инновационный менеджмент: [справочное пособие] / П.Н. Завлин.; под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э Миндели. – [изд. 2-е, перераб. и доп.]. – М.: ЦИСН, 1998. – 475 с.
9. Варфоломеева В.О. Інформаційне забезпечення управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств малого бізнесу / В.О. Варфоломеева // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4 (58). – С. 165 – 171.
10. Нойбауэр Х. Инновационная деятельность на малых и средних предприятиях / Х. Нойбауэр // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 3. – С. 62 – 67.
11. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.